

УДК 74.УКР

DOI: 10.30840/2413-7065.1(78).2021.226747

ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНОЗНАВЧИХ ЗНАНЬ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ, ХРИСТІЯНСЬКОЇ ЕТИКИ ЯК ВАГОМИЙ ІНСТРУМЕНТ У ВИХОВАННІ НАЦІОНАЛЬНО СВІДОМОЇ ОСОБИСТОСТІ

Українознавство, українська мова та література, християнська етика є основою плекання любові до України і втілюють в собі синтез національних ідеалів. Духовне виховання є складовою національного виховання. Адже духовність породжує шляхетність, допомагає кожній людині стати людиною, а нації – нацією.

Процес побудови незалежної демократичної України з її прагненням увійти повноправним членом у світову цивілізацію передбачає всебічне втілення в суспільне та індивідуальне життя цивілізаційних основ життєустрою на основі загальнолюдських цінностей та духовних, моральних і культурних засад життя українського народу.

Сучасний стан розвитку суспільства, формування державності, становлення України на світовій арені передбачають створення нової української школи, національної школи, яка б плекала творчу особистість, створювала умови для повноцінного інтелектуального, духовного розвитку.

Тому метою освітнього процесу має бути не тільки надання основ знань з різних предметів, але й формування всебічно розвиненої, духовно і морально зрілої особистості, готової зустрітися з викликами сучасного життя, а також виховання національно свідомої особистості з притаманними їй християнськими моральними якостями, розкриття

спроможності молодої людини до постійного духовного зростання, що орієнтоване на ідеали любові, сумління, справедливості, добра, істини, відданості українському народові, відповідальності за його долю. Адже проблема виявлення, збереження і розвитку духовного потенціалу країни – одна із найвагоміших у питанні державотворення.

XXI століття – століття якісної професійної та інноваційної освіти – ставить перед учителями вимоги щодо пошуку нових форм і методів навчання, створення можливостей для них і учнів вільно орієнтуватися в сучасному освітньому просторі, організації освітнього процесу з використанням інновацій.

Питання духовно-морального зростання учнівської молоді у контексті формування її національної свідомості і самосвідомості на сучасному етапі розвитку освіти покладається на такі навчальні предмети, як українська мова та література, християнська етика. Формування духовності дітей є складовою частиною національного виховання. Освітній процес з предметів здійснюється на християнському виховному ідеалі, що ґрунтується на служінні Богові, Україні і Свободі, знаходить своє відображення та втілення в рідній українській мові, фольклорі, національних та родинних традиціях, святах, обрядах, нормах християнської моралі, національній культурі і передається від покоління до

покоління. Використання українознавчих знань на уроках української мови та літератури, християнської етики є вагомим інструментом у вихованні національно свідомої особистості.

Доцільності та шляхам впровадження українознавства в освітній процес присвячені праці вітчизняних науковців, а саме Г. Ващенка, О. Вишневського, П. Кононенка.

Г. Ващенко пропонує шляхи, методи і засоби, реалізація яких сприятиме формуванню ідеалу людини – українця, громадянина – патріота, життєвою метою якого буде служба Богові і Україні [1].

Впроваджуємо на уроках української мови та літератури, християнської етики виховну концепцію Г. Ващенка, яка буде ідеал української людини на принципах християнської моралі, української духовності. Зведений ним виховний ідеал українця ґрунтується на двох головних принципах: виховання людини на засадах християнської моралі та на здобутках духовності українського народу. Метою виховання у вільній Україні має бути благо і щастя Батьківщини. Під благом Батьківщини Г. Ващенко розумів такі чинники:

- державна незалежність, можливість для українського народу вільно творити своє політичне, соціальне, господарське і релігійне життя;

- об'єднання всіх українців, незалежно від їх територіального походження, церковної належності, соціального стану і т. ін., в одну спільноту, перейняту єдиним творчим прагненням і високим патріотизмом;

- справедливий державний устрій, який би підтримував лад у суспільстві і водночас забезпечував особисті права й волю кожного громадянина та сприяв

розвиткові й прояву його здібностей, спрямованих у бік громадського добра;

- справедливий соціальний устрій, за якого зникла б і неможливою була боротьба між окремими групами суспільства;

- високий рівень народного господарства й справедлива його організація, що забезпечувала б матеріальний добробут всіх громадян, була б позбавлена елементів експлуатації;

- розквіт духовної культури українського народу, науки, мистецтва, освіти. Піднесення її на такий рівень, щоб Україна стала передовою країною у світі;

- високий релігійно-моральний рівень українського народу, реалізація в житті вчення Христа;

- високий рівень здоров'я українського народу, зведення до мінімуму всяких посеред нього хвороб і вродження.

О. Вишневський у книзі «Теоретичні основи сучасної української педагогіки» висвітлює погляди на перспективи розвитку української освіти, нові підходи до організації та змісту едукації, ефективності виходу на новітні технології діяльності вчителя. Українознавство трактує як чинник постійного і поступового входження дитини у світ національних цінностей, що лежать в основі любові до Батьківщини. Ідея українськості передбачає наявність українського духу в усіх навчальних предметах, на уроці [2].

Духовне становлення з використанням українознавчих знань є складовою системи національного виховання. Важливі питання духовного виховання піднімає О. Вишневський у книзі «Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси». Визначальні чинники українського

виховання, виховні традиції, чесноти й норми християнської моралі, національні цінності, провідні методи та джерела виховання – такий неповний перелік питань, які порушує автор. Формування духовно багаті особистості з високою національною гідністю, громадянина незалежної України – ось мета педагогічних нарисів О. Вишневецького [3].

П. Кононенко, досліджуючи роль українознавства в освітньому процесі, наголошує на його важливій ролі в процесах формування особистості державотворця в умовах шкільної освіти. Людина, нація і держава, Україна і світ у безмежному часопросторі, народ і слово – такі важливі теми, що варто розглядати при формуванні та вихованні українця з державним мисленням, людини, наділеної потужним інтелектом, мудростю, працелюбністю, високої моралі та широкого серця.

Українознавство завжди поставало наукою та енергією етики і естетики, любові та добротворчості, боротьби за волю і гармонійність світосприйняття й почуття та інтелекту, національного й загальнолюдського [5].

Українознавство, українська мова та література, християнська етика – гілки наукового пізнання та формування ціннісних орієнтацій українського народу, що воедино є стрижнем українця-патріота.

Особливістю уроків української мови та літератури, християнської етики є їх освітньо-виховний характер, підкріплений прикладами, на які багаті наша історія, література, культура. Як показує життєвий досвід, такий матеріал у духовному та національному вихованні стає внутрішнім переконанням, спонукає до гідних вчинків та дій.

У системі використання українознавства на уроках є важливим застосування загальнодидактичних принципів навчання: науковості, зв'язку навчання з життям та педагогічних принципів виховання: зв'язку виховання з життям, народності, культуровідповідності та національного самоусвідомлення.

Методологічною основою наповнення уроків української мови та літератури, християнської етики українознавчим змістом є державна орієнтація на виховання в українській школі різнобічно й гармонійно розвинених особистостей з національно-патріотичною позицією, широким духовно-культурним світоглядом, підготовлених до активного творчого життя, самореалізації, відповідальності за свої вчинки перед родиною, Богом, суспільством, Україною.

З огляду на важливість і актуальність поставлених перед освітою завдань використовуємо українознавчі знання, які створюють позитивну атмосферу навчання, мотивації та актуалізації, засвоєння нових знань і формування вмінь, навичок і ставлень учнів, мотивації та актуалізації, систематизації та рефлексії. Освітній процес здійснюємо так, щоб учень незалежно від природних задатків почувався особистістю, яка вільно реалізує свої здібності та таланти, здатна самостійно мислити, творчо розв'язувати нестандартні ідеї.

Використовуючи українознавчий матеріал, переорієнтовуємо освітній процес на розвиток особистості учня і проведення цієї ідеї через усі компоненти навчання: від цілей, змісту, позиції учасників навчальної взаємодії, форм, методів, технологій навчання до формування основних компетентностей, окреслених в Законі України «Про освіту» [4].

Перспективність майбутньої освіти визначається узгодженістю її складових: наукових дисциплін та ціннісних орієнтацій. Освіта – це шлях пізнання й виховання людини, підготовка її до життєвого вибору та принципів життєдіяльності. На цих принципах розвивається вся система української освіти.

Отже, використання українознавчих знань на уроках української мови та літератури, християнської етики є вагомим інструментом у вихованні національно свідомої особистості.

Очікуваним результатом є реальне підвищення духовно-морального рівня підростаючого покоління, формування стійкої системи мотивації, світоглядних позицій та культури життя у дітей, молоді, становлення української нації як суспільства духовно здорових особистостей з високим рівнем моральних якостей, творчих і відповідальних, з високою культурою спілкування, активних громадян і патріотів Української держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ващенко Г. Виховний ідеал. Полтава: Полтавський вісник, 1994. 191 с.

2. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Дрогобич: Коло, 2006. 608 с.

3. Вишневський О. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси. Львів: Львівський обласний науково-методичний інститут освіти; Львівське обласне педагогічне товариство Г. Ващенка, 1996. 238 с.

4. Закон України «Про освіту».

5. Кононенко П. Українознавство – наука любові, етики, життєтворчості: збірник наукових праць. Львів: СПОЛОМ, 2006. 457 с.

Лариса ВАСИЛИШИН

вчителька української мови

та літератури,

директор Львівської української

гуманітарної гімназії ім. Олени Степанів

з поглибленим вивченням

українознавства та англійської мови

Лариса ДЗЮБИНСЬКА

вчителька християнської етики,

заступник директора з навчально-

виховної роботи

Львівської української гуманітарної

гімназії ім. Олени Степанів

з поглибленим вивченням

українознавства та англійської мови